

Валентина ВУКОВИЋ

valentinabrdarvuk@gmail.com

ПОЋИ СА МНОМ КРОЗ ПАСТОРАЛЕ, МИТОВЕ, ЛАРПУРЛАРТИЗМЕ...

Институт за књижевност
и уметност, Београд

(Vademecum. Променадни сапутник кроз историју уметности.
Ур. Зоја Бојић, Јелена Ердељан, Лидија Мереник. Београд:
Институт за књижевност и уметност – РТС издаваштво,
2025, 247 стр.)

Током читања литературе из области историје уметности, а још чешће током писања о уметности, неретко се запитамо које је прецизно значење неког појма и да ли ћемо довести у заблуду слушаоце/читаоце користећи управо неки одређен термин. Један од разлога је методологија историје уметности, која се временом мењала, а захтева интердисциплинарност, теоријска знања из различитих области, често и сложену интерпретативну апаратуру. Како су се усложњавале визуре из којих се посматрају одређени уметнички феномени, тако се усложњавала и терминологија – она се некад подудара с оном у историји књижевности и другим областима културе, али у историји уметности значи и нешто друго. Поред тога, стилови, поетике, мотиви, технике, периодично се понављају, због чега истраживачи, на пример, савремене или модерне уметности користе појмове карактеристичне за античко доба, средњи век и друге периоде за које нису специјалисти. Неке појмове које често сусрећемо, уколико бисмо их користили у контексту историје уметности, вероватно бисмо морали да проверимо њихово изворно значење, очишћено од наслага честог коришћења и подразумеваног значења. Приручник, променадни сапутник кроз историју уметности који би било добро тада имати у близини као консултанта, објављен је прошле године у издању Института за књижевност и уметност и РТС издаваштва.

Вадемекум, појмовник који у виду кратких научних описа објашњава честе појмове из области историје уметности, приредиле су др Зоја Бојић, научна саветница Института за књижевност и уметност у Београду и професорке Одељења за историју уметности

Филозофског факултета у Београду: др Јелена Ердџан и др Лидија Мереник. Називом овог појмовника, који потиче од латинских речи: *vade* (иди) и *tescum* (са мнош) уреднице упућују на његову намену: за свакодневну употребу и лакше сналажење у садржајима историје уметности широког круга конзумента – од заинтересоване јавности до искусних истраживача историје уметности.

Попут других сличних појмовника, који од 17. века добијају ову латинску кованицу у називу, ни овај вадемекум нема за циљ да исцрпи све, па ни већину појмова из једне области, у овом случају историје уметности. Иако његова структура подсећа на речник или енциклопедију, *Вадемекум* је са 51 уносом по азбучном реду, по садржају пре збирка научних описа одређених појмова одабраних по специфичном критеријуму. Како уреднице у уводном тексту напомињу, настанак овог појмовника инспирисан је сазнањем да се значења одређених појмова у историји уметности разликују од њиховог значења у широј употреби. Пример који за то можемо наћи у *Вадемекуму* је „реализам“; он се толико често користи да се губи из вида да је то и правац у уметности који је трајао од краја четрдесетих до краја седамдесетих година 19. века. „Експресионизам“ такође има широку примену у области културе, а у сликарству се некад меша са „фовизмом“ јер су у питању савремени, блиски правци који доносе изражајност, деформисане форме и силовите боје. *Вадемекум* обухвата и поједине стилове који су у различитим деловима света попримили специфична регионална обележја, и добили различите називе, за шта је пример „сецесија“ у земљама Аустроугарске монархије, „југендстил“ у Немачкој, „ар нуво“ у Француској и Белгији итд. Жеља уредништва била је и да истакне неке филозофске и теоријске појмове који се ретко повезују са историјом уметности, а важни су за теорију уметности последњих деценија, као што су то „екфрза“, „семиотика“, „постструктурализам“. У уводном тексту *Вадемекума* наглашава се и потреба за његовим периодичним обогаћивањем.

Вадемекум је колективно дело 23 аутора, историчара уметности, доктора наука или доктораната, сарадника Института за историју уметности и Института за књижевност и уметност – Ане Симоне Зеленовић, Дее Цветковић, Николе Ивановића, Софије Мереник, Јоване Миловановић, Михаила Васиљевића, Милене Улчар, Јакова Ђорђевића, Љубице Винуловић, Јоване Николић, Маје Петровић, Вука Дамњановића, Вање Стојковић, Олге Тодоровић, Милене Мазарак, Олге Жакић, Милоша Ћипранића, Јефимије Ђокић, Катарине Јовић, Исидоре Савић, Гордане Николић, Љубице Вујовић, Ане Самарџић. Садржи објашњења за уметничке правце и стилове, епохе, кровне појмове који обједињују више праваца, филозофске и уметничке теорије, праксе, жанрове, временске одреднице, термине за одређене делове грађевина, врсте уметничких дела, књижевне врсте које садрже уметнички рад или се њихов садржај користи у умет-

ности, и друго. Јасноћи објашњења доприноси одређена структура описа који (зависно од тога да ли карактеристике појма то дозвољавају) одговарају на питања: шта одређени појам значи, одакле води порекло, ко су најзначајнији представници, које су његове врсте, варијације и место у српској уметности. На крају сваког текста наведене су библиографске јединице.

Највише пажње и простора дато је појмовима који обједињују више праваца и феномена („авангарда“, „академска уметност“, „модерна“, „импресионизам“), сложеним некохерентним стилским покретима („симболизам“) или онима који су широко заступљени, као што је „класицизам“ и „неокласицизам“. Појам „мита“ детаљније је образложен јер се временом развијао и мењао значење; подразумева различите мотиве, формирано је више школа за његово савремено проучавање. Шире је описан и „постструктурализам“ – критички приступ у филозофији и друштвеним наукама, потребан за разумевање постмодерне визуелне културе. Занимљиво је да је експликација „барока“ релативно кратка, чак краћа од описа „екфразе“. Одговор би могао бити тај да је барок, кохерентан стил, јасних, недвосмислених карактеристика, док се појам „екфрза“ тек последњих деценија поново чешће јавља у историји уметности, и потребно га је детаљније разјаснити.

Попут других вадемекума који су због своје практичности и корисности мањих димензија, и *Вадемекум* у издању Института за књижевност и уметност и РТС издаваштва такође је тзв. џепно издање. Јаркоцрвене боје, уочљив и згодан за ношење, он, поред практичности, а са намером да се према потреби током времена и ажурира, представља драгоцен научни ресурс за научнике, студенте и јавност.